

Veldnamen van Lutjegast

Veldnamen van Lutjegast

Datum: Voorjaar 2013.

Auteurs: Gerry Grooten: (901228102)
Martin van Steenwijk (910805002)
Brandt de Vries (921017003)

Opdrachtgevers: Historische vereniging Lutjegast
Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden.

Onderwijs instelling: Hogeschool Van Hall Larenstein.

Begeleiding: Ariën Baken
Gerrie Koopman
Mirjam Oosting

Voorwoord

Veldnamen werden vroeger gebruikt door de boeren en hun arbeiders om aan elkaar duidelijk te maken op welk perceel men op dat moment was of naar toe zou gaan. Zo wist ook de vrouw van de boer het perceel te vinden om middageten te brengen. ‘Veldnamen zijn een integraal onderdeel van de leefomgeving van mensen waarin de cultuur van eeuwen bewoning en leven met het landschap zichtbaar wordt’ (Elerie en Spek 2009). Het is belangrijk voor de cultuurhistorie van Lutjegast en haar omgeving om deze veldnamen te bewaren. Hierdoor blijven de veldnamen bewaard voor de volgende generaties. Daarom is ten behoeve van het dorp Lutjegast dit boekje gemaakt. De historische kring Lutjegast wil graag een boekje met veldnamen en de verklaringen van deze veldnamen. Dit product moet voor toeristen, inwoners van Lutjegast en andere belangstellenden beschikbaar komen. Het boekje is gemaakt door Toegepaste Aardrijkskunde studenten van de Hogeschool Van Hall Larenstein in samenwerking met de historische kring van Lutjegast. Door het maken van dit product hebben de studenten leren “landschapslezen”, en heeft de historische kring een product in handen gekregen wat ze aan en namens het dorp kan tonen en of overhandigen. We willen onze begeleiders van uit school bedanken Gerrie Koopman, Mirjam Oosting en Ariën Baken. Maar natuurlijk vooral de mensen die ons hebben geholpen met het inventariseren van de veldnamen en het voorzien van andere informatie over Lutjegast en omgeving. Hiervoor gaat onze dank uit naar: Jan Lohmeijer en Luit Hoeksema van de historische kring Lutjegast en de mannen die geholpen hebben met het verzamelen van de veldnamen en de verhalen, namelijk: G. Martini, G.A van Dellen, W. Oost, J.D van Dellen, T.J van der Molen, P. de With en J. Solle.

Gerry Grooten, Martin van Steenwijk en Brandt de Vries.

10 april 2013, Leeuwarden.

Inhoud

Voorwoord	3
1. Inleiding	5
2. Geologie	6
2.1 Elsterien	7
2.2 Saalien	8
2.3 Weichselien	9
2.4 Holoceen	10
3. Bewoningsgeschiedenis	11
3.1 De eerste bewoning	11
3.2 Romeinse tijd	12
3.3 Middeleeuwen	13
3.4 Veenwinning	14
3.5 Bombay	15
3.6 Van het Robles kanaal naar Hoensdiep tot uiteindelijk het Van Starckenborghkanaal	16
3.7 Huidige landschap	19
4. Veldnamen	20
4.1 Geologie	21
4.2 (Vorige) eigenaren	22
4.3 Vorm of grootte van het perceel	22
4.4 Natuurlijke omstandigheden	24
4.5 Nabije omgeving	25
4.6 Bijzondere gebeurtenissen of verhaal	26
Literatuurlijst	27
Bijlagen	29
Bijlage I Veldnamen uit Lutjegast en omstreken.	29
Bijlage II Veldnamen met verklaring Lutjegast en omstreken.	29
Bijlage III Bodemkaart Lutjegast en omstreken.	29
Bijlage IV Hoogtekaart van Lutjegast en omgeving.	29
Bijlage I Veldnamen uit Lutjegast en omstreken	30
Bijlage II Veldnamen met verklaring Lutjegast en omstreken	35
Bijlage III Bodemkaart Lutjegast en omstreken	46
Bijlage IV Hoogtekaart van Lutjegast en omgeving	47

1. Inleiding

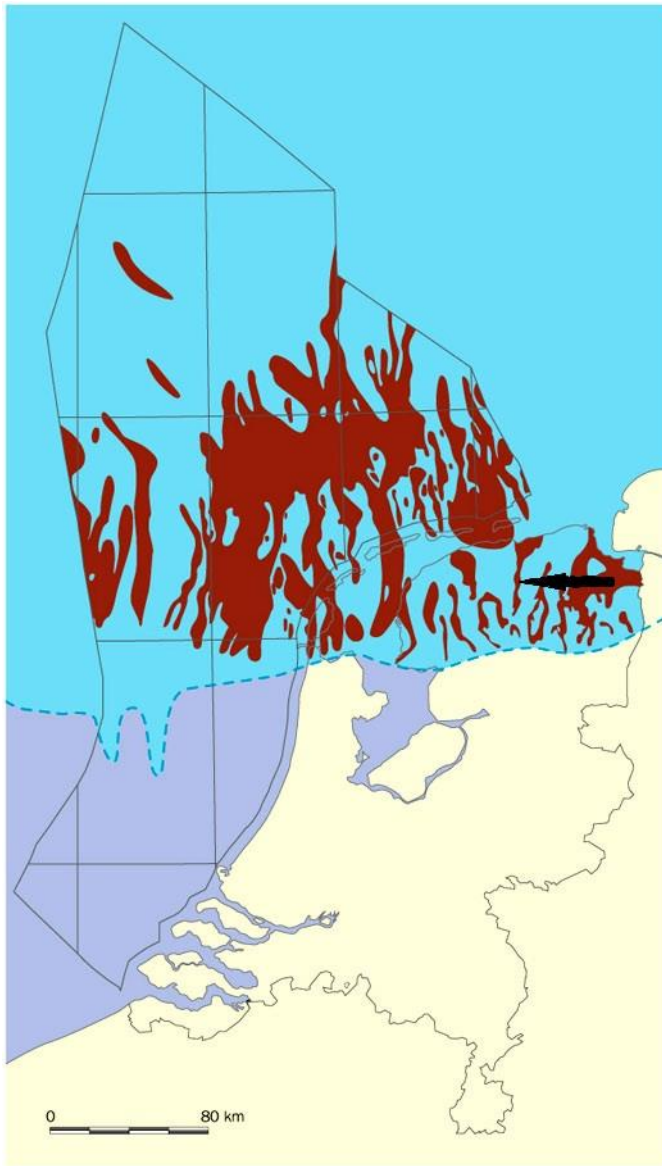
Voor u ligt het boekje over de veldnamen van Lutjegast en haar omgeving. In het boekje zijn veel veldnamen die thans bekend zijn onder de bevolking van Lutjegast geïnteriseerd en gedocumenteerd. Daarnaast zijn er enkele veldnamen met een verhaal toegelicht.

De omgeving van Lutjegast is voor de inventarisatie van de veldnamen in drie gebieden onderverdeeld, namelijk: De Hoogemieden (westkant), De Grootegaster molenpolder en De Westzandemer molenpolder (oostkant) en ten slotte het gebied tussen het Van Starckenborgh kanaal en de spoorlijn (figuur 1).

Figuur 1. Begrenzing projectgebied. Witte lijn= Hoogemieden, Blauwe lijn=Grootegaster molenpolder & Westzandemer molenpolder, Gele lijn= Noordgrens van het projectgebied

Dit boekje is tot stand gekomen uit samenwerking tussen drie studenten van de Hogeschool Van Hall Larenstein en de historische kring Lutjegast.

■ Tunneldal uit het Elsterien
 - - - Maximale landijsuitbreiding tijdens het Elsterien

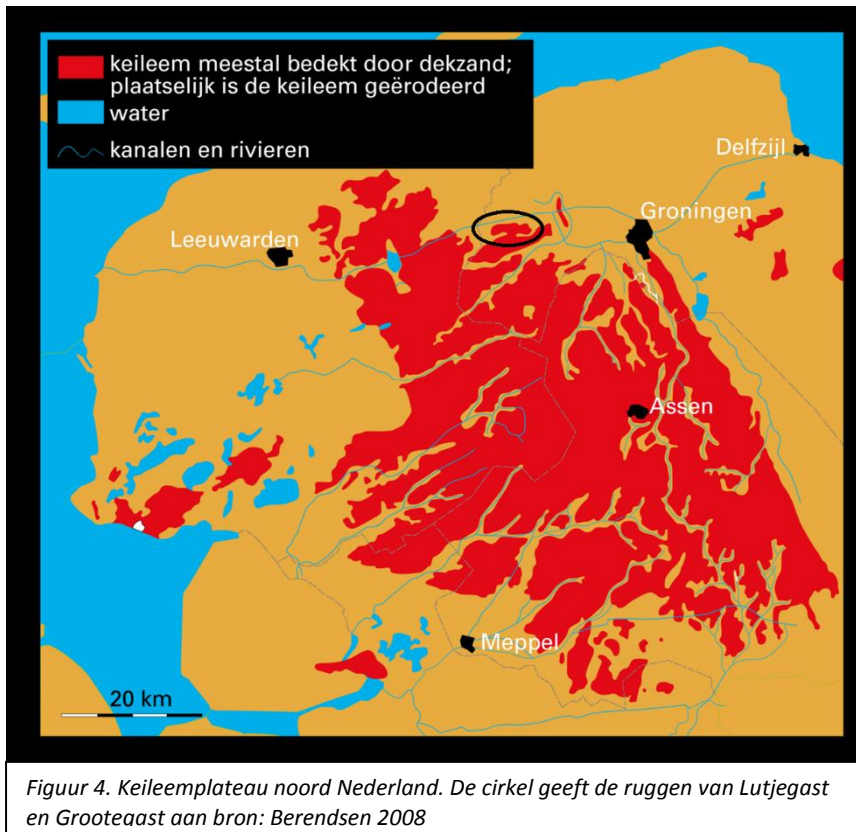
Figuur 3. Maximale ijsuitbreiding tijdens het Elsterien bron: TNO BenO 2012. De pijl geeft de locatie van Lutjegast aan.

2.1 Elsterien

Het Scandinavische landijs heeft tijdens het Elsterien alleen het noorden van Nederland bedekt. Onder het ijs zijn smeltwatertunnels ontstaan. Deze smeltwatertunnels zijn voornamelijk opgevuld met (pot)klei en fijne zand. In de diepe ondergrond van Lutjegast kunnen er afzettingen van een smeltwatertunnel voorkomen, maar hier is geen onderzoek naar gedaan. Bij de pijl bevindt zich Lutjegast (figuur 3).

2.2 Saalien

Tijdens het Saalien is het Scandinavische landijs, wat in zuidelijke richting schoof, tot halverwege Nederland gekomen. Het landijs heeft grote impact gehad op de het landschap van Nederland. Tijdens deze ijstijd zijn verschillende ruggen gevormd, doordat het landijs de ondergrond voor zich uit drukte, hierdoor begon de grond in elkaar te schuiven en op te stuwen. In noord Nederland is langs het dal van de Vecht, op de denkbeeldige lijn Texel, Steenwijk, Hoogeveen en Coevorden stuwwallen gevormd, ook bij Schildwolde, Winschoten en Onstwedde zijn ruggen ontstaan langs het Hunzedal. Tussen deze stuwwallen is het Drents - Friese keileemplateau gevormd, het Drents keileemplateau loopt door tot in de provincie Friesland en de provincie Groningen (figuur 4). Keileem afzettingen zijn ook ten oosten en westen van Drents keileemplateau te vinden. In westelijke richting zijn deze afzettingen later bedekt met dekzand (Weichselien) en met veen en kleiafzettingen (Holoceen). De structuren van het Drentse - Friese keileemplateau lopen in het Westerkwartier van noordoost naar zuidwest. Deze structuren zijn ten tijden van de landijs uitbreiding vanuit Scandinavië gevormd. Het keileempakket wat door het landijs is afgezet had meestal een dikte van 1-3 meter, het wordt gerekend tot de Drenthe Formatie (Berendsen 2008).

Nadat het landijs terug trok in het interglaciaal, het Eemien, is het keileem geërodeerd waardoor er een laag keizand achterbleef. De ruggen waar Lutjegast op ligt zijn ontstaan tijdens deze ijstijd en maken onderdeel uit van het Drents – Friese keileemplateau. Op deze ruggen onder Lutjegast zullen, tijdens het interglaciaal na het Saalien, waarschijnlijk eiken en berkenbos gestaan hebben (Berendsen 2008).

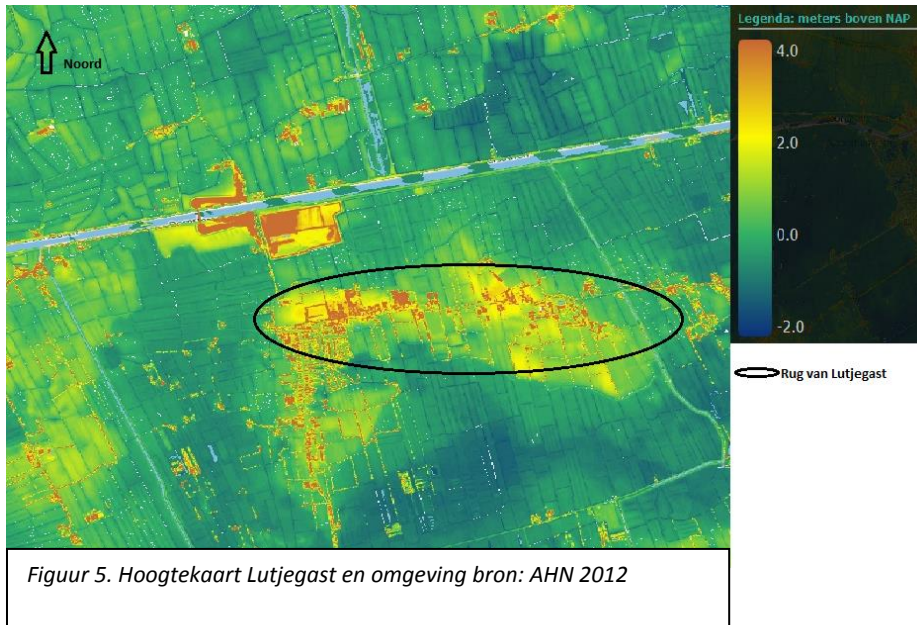
2.3 Weichselien

Tijdens het Weichselien is het huidige Nederland door het Scandinavische landijs niet bereikt. Ondanks dit gegeven is de invloed van het ijs duidelijk zichtbaar op het Nederlandse landschap. 'In het Vroeg Weichselien bestond het natuurlijk landschap van noord Nederland uit dennen en berken. Toen het Midden Weichselien aanbrak daalde de temperatuur waardoor de aaneengesloten bossen verdwenen (TNO BenO 2012).' Tijdens het Laat Weichselien was noord Nederland onderdeel van een poolwoestijn en had een toendraklimaat. In dit klimaat was er voor planten geen mogelijkheid om te groeien waardoor het een kale vlakte was. Het Drents- Friese keileemplateau is door eolische invloed tijdens deze ijstijd, bedekt met een laag dekzand van 0,5-2 meter dik. Hierdoor liggen de ruggen van het keileemplateau vandaag de dag boven het NAP². De rug waar het dorp Lutjegast op ligt, ligt op 2,5 m bij boven het NAP. Ten zuiden van Lutjegast ligt een grotere rug waar Grootegast op ligt. De naam Lutjegast komt voort uit het Groningse woord 'lutje', wat klein betekent, en het woord 'gast', wat zand rug of kop betekent. De letterlijke vertaling is daarom 'kleine zandrug'. De betekenis van Grootegast zal daarom 'grote zandrug' zijn.

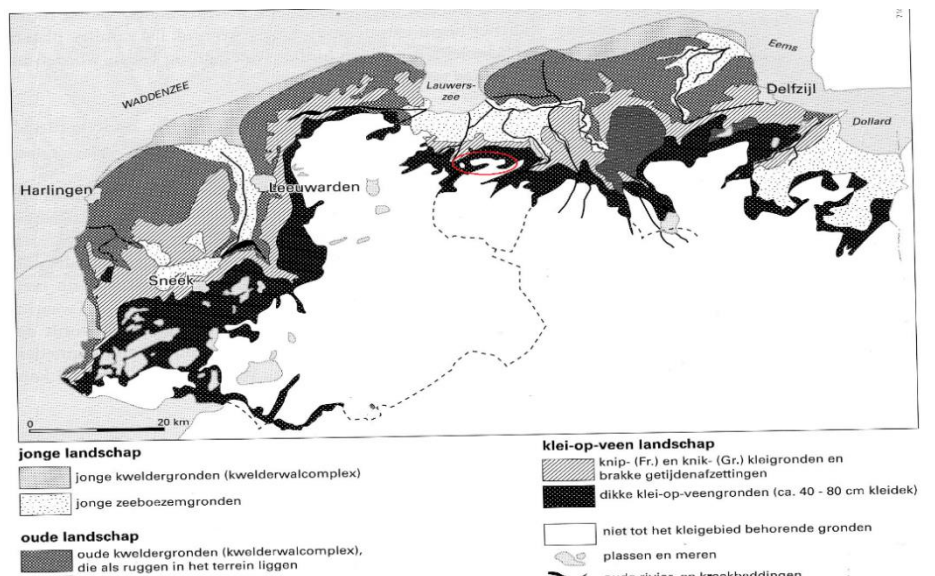
² Nieuw Amsterdams Peil

2.4 Holoceen

Tijdens het Holoceen werd het klimaat voor Nederland een stuk milder, door de opwarming van het klimaat begon het landijs te smelten. Als gevolg hiervan stegen de zeespiegel en de grondwaterstand. Door het warmer wordende klimaat kregen planten en bomen een kans om te gaan groeien. Tussen de ruggen van Lutjegast en Grootegast ligt een relatief laag gebied wat beneden het huidige NAP ligt (figuur 5), in dit gebied is veen gevormd.

Dit zal waarschijnlijk laagveen zijn geweest, want laagveen wordt gevormd onder invloed van de grondwater. Tijdens het Holoceen zal in deze laagte de vegetatie uit zeggen en riet, maar ook kunnen er moerasbossen hebben bestaan. Ook is er veen ten noorden en ten westen van de rug, waar Lutjegast op ligt, gevormd. Maar het veen wat ten noorden van Lutjegast ligt is in de loop van de tijd bedekt geraakt met een kleilaag van zo'n 40 tot 80 cm dik (figuur 6). De kleilaag is waarschijnlijk afgezet voor het jaar 0, maar het afzetten van klei door de Lauwerszee is tot aan de 14^e eeuw door gegaan (figuur 6) (Berendsen 2008).

3. Bewoningsgeschiedenis

In de komende paragraaf wordt de bewoningsgeschiedenis beschreven. Er wordt ingegaan op manier van leven en waar de manier van leven op gebaseerd wordt. Ook is te zien wat men in de verschillende perioden al kon en deed. In het laatste deel wordt er ingegaan op een aantal aansprekende objecten.

3.1 De eerste bewoning

De allereerste bewoners waren de mensen van de Hamburg-cultuur, dit was zo'n 14.000 jaar geleden. De mens is uit het zuiden van het Westerkwartier vertrokken doordat het gebied veel te moerassig werd. Na een lange tijd dat dit gebied niet bewoond was kwamen 5.000 jaar geleden de jagers en verzamelaars naar dit gebied. Deze groep mensen achtervolgden de kuddes rendieren waar ze op joegen. Uit deze tijd zijn enkele sporen te vinden, onder andere de brandkuilen 1,5 kilometer ten noorden van Zevenhuizen. Vervolgens leefden in dit gebied de hunebedbouwers (ook wel de trechterbekercultuur), waar de hunebedden en enkele grafheuvels nog van terug zijn te vinden. Verder zijn er uit deze tijd enkele vuurstenen en stenen bijlen en zo geheten Jacobakannetjes gevonden (Ligterink 1968).

In de latere periode kwamen de eerste boeren. De mensen gingen in die tijd op de hoger gelegen zandkoppen wonen, vanwege het feit dat ze op de hoger gelegen gronden veiliger waren voor de zee. Ze woonden in gehuchten bij elkaar. De grond ten noorden van Lutjegast was ontzilt en was te gebruiken als landbouwgrond. Doordat de grond niet bemest hoefde te worden omdat het al vruchtbaar genoeg was door afzettingen van de zee, bracht men het mest en afval gezamenlijk op een akker, geheten "het heem." In de loop van de tijd werd deze akker steeds hoger omdat het afval zich ophoopte. Men gooide het afval niet op een hoop maar spreidde het uit aan de randen van het heem. Het werd vervolgens wel bedekt met een laagje greppelklei. Deze klei kwam uit greppels die men groef in het klei landschap ten noorden van Lutjegast. Men groef deze greppels om de akkers beter te ontwateren. Door het opbrengen van de greppelklei werd het heem hoger in de loop van de tijd. Deze verhogingen worden wierden genoemd. Een voorbeeld van zo'n wierde is Het Dorp, dat ligt aan de oostkant van Lutjegast (Ligterink 1968).

Men gebruikte in deze tijd drie soorten runderen, die een stuk kleiner waren dan de runderen van tegenwoordig. Een boerderij had ongeveer 36 stuks vee. Ook verwerkte men melk tot kaas. Dit is te zien aan de gevonden stenen kaasvaatjes met geperforeerde bodems, zo dat de wei er uit kon lopen. Voorbeelden van vondsten uit de ijzertijd (van ca. 800 tot 0 voor Christus) zijn een tweetal vuurstenen en sikkels, deze zijn gevonden bij Marum.

3.2 Romeinse tijd

Vanaf de komst van de Romeinen was er een goede verstandshouding tussen de nieuwkomers (de Romeinen) en inheemse bevolking. De goede relatie tussen deze mensen kwam doordat de Romeinen producten van de inheemse bevolking kochten. Zo kochten de Romeinen zuivel, vlees, graan en huiden van de inheemse boeren. In ruil daarvoor kregen de boeren gebruiksartikelen zoals Romeins aardewerk en glas maar ook sieraden en spelden. Na dat de Romeinen vertrokken om het moederland te verdedigen drongen de Saksen het gebied binnen. Dit ging er een stuk minder vredig aan toe. Ze staken de hoeven (kleine nederzetting) in brand en verjoegen de bewoners. Het doel van de Saksen was niet om cultuur te brengen, ze waren op zoek naar buit en militair avontuur. Maar toch hebben ze één culturele eigenschap achter gelaten. Ze hebben de lijkverbranding geïntroduceerd. Voor deze tijd werd dit niet gedaan en werden de mensen alleen begraven. Aanwijzingen hiervoor zijn de grafvelden met de zo geheten Sakserurnen uit die tijd. Deze urnen waren eerst glad maar later werden ze met protseringen versiert. Na dat de Saksen zijn vertrokken richting Brittannië werd het rustiger in het gebied. Doordat er contact werd gelegd met volkeren uit andere gebieden kwamen er innovaties. Zo werd het dikke houten wielschijf vervangen door het spakenwiel en werd de zoolploeg vervangen door de haakploeg (Ligterink, 1968). Maar door toenemende activiteit van de zee werd het gebied onbewoonbaar, de nederzetting werden overstroomt door de zee.

3.3 Middeleeuwen

Dat de mens zich na lange tijd weer in het gebied vestigde had te maken met drie redenen. De eerste reden is dat men in de vroege middeleeuwen nieuwe technieken had ontwikkeld op het gebied van waterhuishouding. Hierdoor kon men er voor zorgen dat het gebied minder moerassig werd en dus beter te gebruiken als landbouwgrond. Ten tweede bestaat er een natuurlijke reden, de inbraak van de Lauwerszee zorgde ervoor dat het gebied ook op een natuurlijke manier beter ontwaterd werd. De derde reden heeft ook met de inbraak van de Lauwerszee te maken. Gebieden waar de zee inbrak was geen mogelijkheid meer voor bewoning, dus trok men naar de hoger gelegen gebieden om te wonen (Haartsen en Brand 2009). Men ging in deze tijd op de gasten wonen, een gast is een zandrug en dus een hoger gelegen gedeelte in het landschap. Vanaf deze hoger gelegen gebieden begon men ook met dijken tegen de zee aan te leggen. Uit deze tijd zijn een muntschat bij Nietap uit het jaar 635 en een urn bij Marum uit de 8^e eeuw terug gevonden. Bij veel van de gasten is een regelmatig en blokvormig perceel indeling uit deze tijd terug te zien. Bij Lutjegast is dit een onregelmatig en blokvormige perceel indeling geweest in die tijd. In eerste instantie woonde men alleen op de gast maar in de loop van de tijd verspreidde de bewoning zich ook op opgeworpen wierden waaronder de wierden bij Het Dorp. Ook een aantrekkelijke plek om te vestigen was op de hoge kustwal, De Roder. (Bakker en Haartsen 1985). Dit was de eerst kustwal die werd aangelegd in het jaar 1250 o.a. door de monniken van het klooster Cisterciënzerklooster.

De ontginning van het kwelder gebied is niet alleen gedaan de bewoners van het gebied, ook de kloosters hebben hier ook een belangrijke rol bij gespeeld. Voornamelijk de twee Cisterciënzer kloosters zijn belangrijk geweest, de andere twee kloosters waren niet zo belangrijk. In de loop van de tijd legde men steeds weer een nieuwe dijk aan ten noorden van de oude dijk. Op deze manier werd de Lauwers afgesloten van het buitenwater. Hierdoor werd het gebied steeds veiliger, en aantrekkelijker om een nederzetting neer te zetten (Haartsen en Brand 2009). Het gezag van de kloosters werd aan het einde van de middeleeuwen minder en de kloosters kwamen in handen van Hoofdelingen. Hoofdelingen zijn familieleden van adellijke families (Bakker en Haartsen 1985).

3.4 Veenwinning

In de tweede helft van de 15^e eeuw begonnen de kloosters met de eerste voorbereidingen voor kleinschalige ontginning van het gebied. Voor het beter ontwateren van de ontgonnen veengebieden, van het klooster Aduard, werd in 1492 de Oude Veenster Vaart gegraven naar het Friese Surhuisterveen en in 1493 werd de Doezemertocht gegraven voor het ontwateren van Doezem (Haartsen en Brand 2009).

Rond 1520 begon men echt met de veenwinning in het zuiden van het Westerkwartier, voor die tijd werd het turf voornamelijk voor eigengebruik gewonnen (Groninger Archiefnet 2013). In het zuiden van het Westerkwartier was de zoon van Wigbold hier een belangrijke factor in. Hij heeft bijna het gehele zuiden van het Westerkwartier op zich genomen vanuit zijn borg Nienoord in Midwolde. Omdat het gebied in de periode tussen 1580 en 1594 in de vuurlinie lag van de tachtigjarige oorlog, lagen de veenontginningen stil. Toen het weer rustig was in het gebied en in 1650 het Leeksterhoofddiep klaar was heeft men veel veen ontgonnen in het gebied. Zo werd er in de gemeente Marum 1.2 miljoen ton turf gewonnen in 1860. Dit gebeurde nog voornamelijk vanuit de borg Nienoord. In 1862 werden de ontgonnen veengebieden verkocht en werd voornamelijk de gemeente Leek de belangrijkste eigenaar van de ontgonnen gebieden. In het gedeelte ten zuiden van Grootegast ging men vanaf 1750 op grootschalige manier veen ontginnen.

Dit gebeurde onder leiding van Daniel Onno de Hertghe, heer Rikkerda en de heer Feringa. Onder leiding van de laatst genoemde werd ook de Grootegastertocht verbeterd. Zodat het gewonnen turf beter afgevoerd kon worden (Ligterink 1968).

Doordat het veen ontginnen slordig gebeurde, slordig wil zeggen dat men de ontgonnen grond niet goed egaliseerde voor landbouwgrond, verwilderden de ontgonnen gebieden tot heidevelden met veel natte laagtes. Hierdoor waren de gebieden dus uiteindelijk zeer slecht te gebruiken als landbouwgrond. Toch gingen uiteindelijk mensen de woeste gronden ontginnen voor landbouwgrond, dit waren veelal oude veenarbeiders. De boerderijen die er toen gesticht zijn waren klein, de gemiddelde oppervlakte van zo'n boerderij was niet meer dan vier hectare (Haartsen en Brand 2009).

3.5 Bombay

Over de naam 'de Bombay' gaan meerdere verhalen de ronde.

In 1877 heeft men de Bombay molen geplaatst om de polder te bemalen. De bouw heeft een jaar geduurd. Deze molen komt uit Mijdrecht, daar zijn ze meerdere molens vernoemd naar 'grote' steden in de wereld, vandaar de naam Bombay. De Bombay polder dankt zijn naam dus aan de Bombay molen die hem droog gelegd heeft. Een tweede variant van dit verhaal is dat alleen het scheprad uit Mijdrecht komt en dus niet de hele molen. De naam 'de Bombay' is waarschijnlijk overgenomen van de molen waar het scheprad uit gekomen is.

De Bombay molen moest een polder van 496 hectare bemalen, het bemalen gebeurde met een ijzeren scheprad van 6 m in diameter. De huurders van de molen waren: K. van Duinen, A. Wolters en J. Renkema. In 1931 brak het buitenroep (figuur 7), vanaf die tijd heeft er tot 1958 een 40 pk diesel motor gestaan en vanaf 1958 heeft er een 40 pk elektromotor gestaan. Tegenwoordig is de molen gedeeltelijk afgebroken en dient sinds 2010 als woonhuis (figuur 8) (Med. Jan Lohmeijer).

Figuur 7. Restant van de Bombay, winter 1966 (www.rijksmonumenten.nl).

Figuur 8: Foto van de voormalige Bombay molen, maart 2013,
foto: Gerry Grooten

3.6 Van het Robles kanaal naar Hoensdiep tot uiteindelijk het Van Starckenborghkanaal

De Portugees Caspar de Robles, die voor de Spanjaarden luitenant – stadhouder van de Noordelijke gewesten was, liet een kanaal, het Caspar Roblesdiep of Kolonelsdiep, graven van Groningen naar Leeuwarden. De aanleg van dit diep had twee redenen, ten eerste kon hij op deze manier de Spaanse militairen vervoeren over binnenwateren zonder aangevallen te worden door de watergeuzen (op het buitenwater, de Wadden- en of Noordzee). Ten tweede kon de handel bevorderd worden tussen de twee steden. In 1654 gaf de provincie Groningen opdracht tot het graven van het Hoendiep tussen Stroobosch en Zuidhorn. Het Hoendiep kwam ten noorden van het Kolonelsdiep te liggen, omdat deze langzaam dicht geslibd was in de loop van de tijd. Via het Hoendiep, wat vanaf 1663 bevaarbaar was, konden schepen via Lemmer naar Amsterdam varen. Later in de tijd, toen de trekschuit een populair vervoermiddel was, ontstond er een trekschuitweg langs de kant van het kanaal. Doordat de scheepvaart bleef groeien, bleken de sluisen in het jaar 1856 te klein, de provincie besloot het sluisje bij Strooibos op te ruimen, en om een nieuwe sluis aan te leggen bij Gaarkeuken. Vervolgens kwam er in 1871 een draaibrug over het Hoendiep bij Eibersburen (figuur 9). In die tijd werd ook het Eemskanaal gegraven zodat zeeschepen ook de stad Groningen konden bereiken. In het landschap is nog mooi te zien dat deze brug niet zo hoog was. Het huis dat dienst deed als huis van de brugwachter staat nog steeds op de bult naast het kanaal, de brug heeft op dezelfde hoogte als het brugwachtershuis gelegen. Ook is de aanloop weg naar deze voormalige brug nog te zien. Deze brug had een doorvaarbreedte van 22 meter, en was zelf zeven meter breed.

*Figuur 9. Voormalige brug over het van Starckenborgh kanaal, bij Eibersburen. Naast de brug staat het originele brugwachters huis uit 1935.
Bron: www.rtvnoord.nl Foto van Ton Sekuur.*

In de zomer, nadat de kerk uit was ging men vaak zwemmen bij deze brug. Dit was dus ook de plek waar de jongens en meisjes elkaar ontmoeten, veel liefdes verhalen zijn hier begonnen. In de periode van 1931 tot 1938 werd het huidige Van Starckenborgh - kanaal breder gemaakt en kwam de eerste 'hoge' brug over het water (figuur 9). Het verbreden van het kanaal is door de provincie Groningen als werkverschaffingsproject gebruikt. Veel van de mensen hadden in die tijd last van de economische crisis en waren daarom werkloos. Het verbreden van het kanaal gebeurde met de hand, waardoor er veel arbeiders voor nodig waren. Daarom kwamen de mensen van heinde en verre om aan de verbreding van het kanaal te werken. Als laatste is in 1991 besloten het kanaal op te waarderen naar code V. Dit houdt in dat schepen van 110 meter lang, 11.40 meter breed en 3.5 meter diep gebruik konden maken van de vaarweg (bord bij de brug bij Eibersburen). Om deze V code te kunnen bereiken moest er weer een grotere brug over het kanaal komen, deze brug is aangelegd in 2007 (figuur 10).

*Figuur 10. Nieuwe van 2007 over het van Starckenborgh kanaal bij Eibersburen.
bron: wikkimedia.org.*

Vanwege het feit dat het gebied rond Lutjegast erg nat en moerassig was, was het gebied moeilijk bereikbaar over de landwegen. Daarom heeft men bij de veenontginning waterwegen aangelegd. Het aanleggen van deze vaarwegen had twee redenen: Ten eerste kon men zichzelf en producten door deze vaarwegen makkelijker verplaatsen en vervoeren in het gebied. De tweede reden is dat de aangelegde wateren er voor zorgden dat het overtollig water afgevoerd werd, en dat het gebied minder drassig werd. De voornaamste waterwegen in Lutjegast waren; de Grootegastertocht deze ligt aan de oostkant van Lutjegast, de Doezumertocht deze ligt ten westen van Lutjegast en in Lutjegast zelf lagen twee schipsloten. De eerste Schipsloot lag in het midden van het dorp achter de molen (nummer 9 in figuur 11). De tweede schipsloot lag ter hoogte van de huidige boerderij Rikkerda (figuur 12). In de jaren 50 van de vorige eeuw zijn deze tweede schipsloot dicht gegooid de contouren hier van zijn nog te zien op de hoogtekkaart. De Schipsloot had een functie als ontwatering van het veengebied. Maar de belangrijkste functie was het afvoeren van turf. Over deze waterweg werd turf van 'achteruit' op kleinere bootjes geladen en naar 'voren', dus naar een grotere vaarweg vervoerd, in dit geval het van Starckenborgh kanaal. De Schipsloot dankt zijn naam aan het feit dat het een sloot was voor 'kleine scheepjes' het was niet echt een kanaal te noemen maar een sloot. Alle vier de vaarwegen kwamen op het Hoendiep (het huidige Van Starckenborgh kanaal) uit.

Figuur 12. Foto van de gedempte Schipsloot.
Foto: Martin van Steenwijk

Figuur 11. De cijfers 1 tot en met 10 duiden aan waar molens hebben gestaan in het gebied.

Bron: Jan Lohmeijer.

3.7 Huidige landschap

Alle menselijke invloeden in de loop van de tijd hebben er uiteindelijk toe geleid, dat in het zuiden van het Westerkwartier en dus ook Lutjegast, een gevarieerd landschap is ontstaan. Het zuiden heeft een open veenontginingslandschap met de kanaaldorpen met lintbebouwing. Richting het noorden vind je geconcentreerdere bebouwing op de gasten. Dit komt dat men op de hoger gelegen gebieden ging wonen. Zulke dorpen noemt men weg dorpen. Kenmerkend voor deze dorpen zijn de elzenzingels die de scheiding vormen tussen de percelen. In het gebied ten noorden van Lutjegast in het klei op veengebied vind je een verspreide bewoning en een onregelmatige blokvormige perceelsverdeling (Bakker en Haartsen 1985).

4. Veldnamen

De veldnamen (zie ook de bijlagen 1 en 2) zijn geordend op thema, deze thema's zijn:

- Geologie
- (Vorige) Eigenaren
- Vorm of grootte van het land
- Natuurlijke omstandigheden
- Nabije omgeving
- Bijzonder gebeurtenissen

Uit elk thema zullen hier twee aansprekende veldnamen verklaard worden.

4.1 Geologie

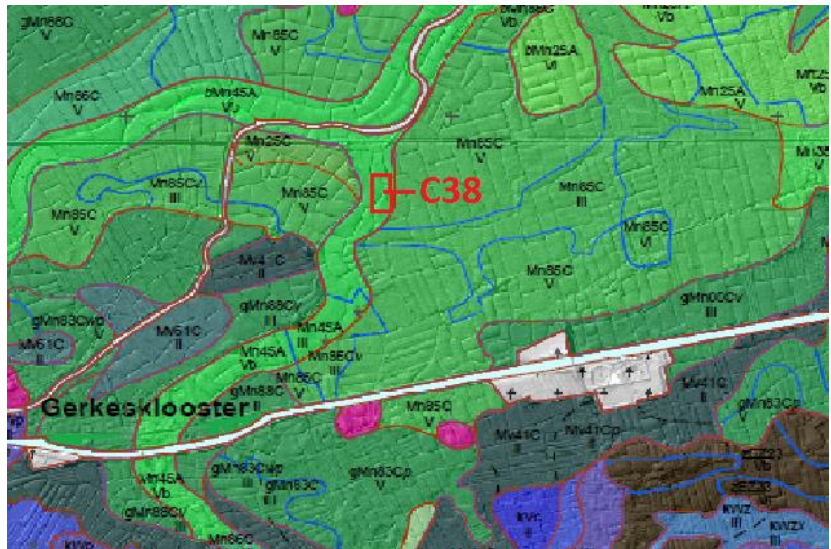
Onder dit thema vallen de veldnamen die afgeleid zijn van de bodem en of geologische kenmerken van het gebied.

C38 Blauwe vier

Deze naam is vermoedelijk te danken aan de blauwe klei waaruit dit perceel bestaat. De vier refereert waarschijnlijk naar de maat van het land. In figuur 13 is op de bodemkaart van Lutjegast en omgeving te zien dat de het perceel 'de blauwe vier' precies in het oude stroomdal van de rivier de Lauwers ligt. Dit stroomdal mede gevormd door inbraak vanuit de Lauwers zee. In het stroomdal bestaat de hier de bodem uit zeeklei.

landinwaarts afgezet.

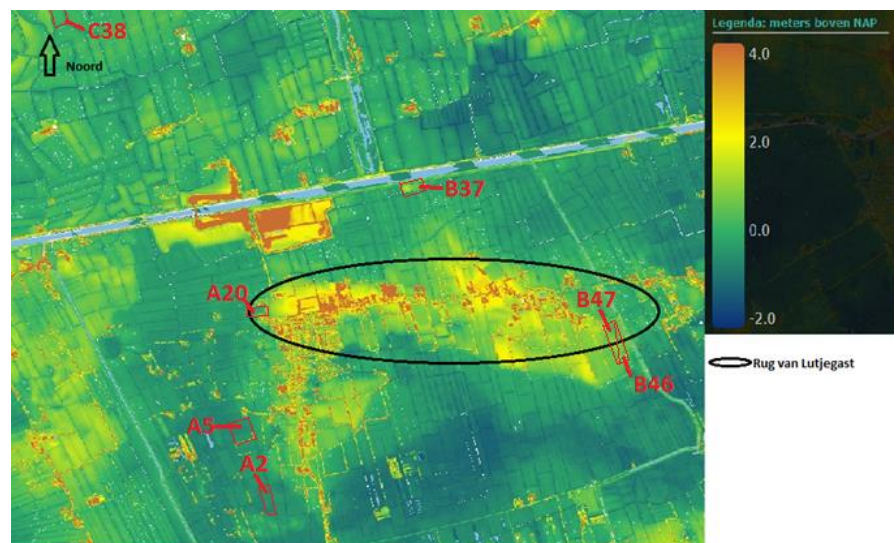
Deze bodem staat in de legenda aangeschreven als kalkarme (natte) poldervaaggronden; zware klei (natte klei is blauw van kleur vanwege zuurstof loosheid).

Figuur 13. Ligging van de Blauwe vier

B37 Hoge kop

Dit perceel heeft de naam de Hoge kop omdat het opgevuld is met grond uit het kanaal. Wanneer er vanaf de Abel Tasmanweg naar het Van Starckenborgh kanaal gekeken wordt is duidelijk te zien dat dit perceel hoger ligt dan omliggende percelen. Het hoogte verschil is in de kaart erg goed te zien, wat bevestigt dat deze verhoging heeft plaatsgevonden door menselijke handelingen (figuur 14).

Figuur 14. Ligging van de Hoge kop

4.2 (Vorige) eigenaren

Deze veldnamen zijn waarschijnlijk gebaseerd op achternamen van de huidige eigenaren of de oud eigenaren van bepaalde percelen. De boeren in Lutjegast gaven vaak de achternaam van de vorige eigenaar aan het perceel, wanneer zij dit gekocht hadden, twee voorbeelden hiervan zijn:

A3 Graslanden

Dit perceel is in beheer van de boerderij 'de Graslanden' te zien op figuur 15. Deze boerderij staat aan de buitenrand van Grootegast. Waarschijnlijk is het perceel, dat in de Hogemieden lag, vernoemd naar deze boerderij.

Figuur 15. Boerderij de Graslanden in Grootegast

A7 Kroeskoppen

Dit perceel dankt zijn naam aan de opmerkelijke kluzenaar Jan Postma, die Kroeskop werd genoemd vanwege zijn krullende haar. Jan Kroeskop bezat 50 meter verderop De kroeskoppen. In figuur 16 is te zien hoe hij naast zijn onbewoonbaar verklaarde spitkeet zit. Op de foto is hij 75 jaar in 1907.

4.3 Vorm of grootte van het perceel

Onder dit thema zijn de namen ondergebracht die een aparte vorm hebben of waar de naam iets zegt over de waarschijnlijke grootte van het perceel.

Figuur 16. Kluzenaar Jan Kroeskop

A17 De Bult

In de periode van 1931 tot 1938 werd het huidige Van Starckenborghkanaal breder gemaakt en de grond die afkomstig was uit het kanaal werd verzameld op de percelen gelegen aan het kanaal. Dit werd gedaan om het kanaal bevaarbaar te maken voor grotere schepen die grotere ladingen konden verschepen. Arbeiders kwamen vanuit de wijde omgeving om te komen werken. Deze werkzaamheden dienden ter werkverschaffing (figuur 17). Tot op de dag vandaag is De Bult nog terug te zien in het landschap van Lutjegast.

Figuur 17. Werkverschaffingsproject Van Starckenborgh kanaal

B39 't Honderd

Deze naam stamt uit de tijd dat het Van Starckenborghkanaal er nog niet was. Er was toen alleen sprake van het Hoendiep waarin de Grootegastertocht uitkwam. 't Honderd was het stuk land in de hoek ten zuiden van het Hoendiep en ten westen van de tocht. De naam is ontleend aan de grootte van het perceel, ongeveer 0,7 hectare.

Echter doordat het Van Starckenborghkanaal in de jaren dertig van de twintigste eeuw verbreed is het perceel nu nog kleiner geworden. Op het perceel heeft tot de jaren dertig altijd een boerderijtje gestaan. In figuur 18 is een pentekening uit 1915 van de boerderij te zien. Tot 1929 heeft de boerderij op 't Honderd gestaan. Bodeschepen en boderijders deden de boerderij even aan om een "stille knip", een borreltje, te drinken om vervolgens hun reis weer te vervolgen.

Figuur 18. Boerderij op 't Honderd

4.4 Natuurlijke omstandigheden

Vaak hebben er op de percelen met een naam gebaseerd op natuurlijke omstandigheden, planten of bomen gestaan die invloed hebben gehad op (soms de vorm van) het perceel.

A6 Bloedschieter

Deze naam is te danken aan de aanwezigheid van de plant de moeraspaardenstaart, ook wel “ruige bol” genoemd. Bij het maaien van dit perceel werd de moeraspaardenstaart met het gras vermengd (figuur 19).

Wanneer vee deze moeraspaardenstaart at, kwam het aan de schijterij waarbij ook bloed mee kwam. Uiteindelijk kon het vee hier aan dood gaan. Dit perceel ligt in de Hoogemieden, het is een laag liggende en nat gebied. Deze plant groeiden goed op dat perceel doordat de moeraspaardenstaart onder natte omstandigheden veel voorkomt.

Figuur 19. De moeraspaardenstaart

B38 Duivekamp

Dit is nu de huidige ijsbaan. Het perceel ligt lager omdat het zand particulier verkocht is en dit perceel is afgegraven.

De naam Duivekamp komt waarschijnlijk voort uit het feit dat er altijd veel duiven op de weide zaten. Maar de naam kan eventueel ook afgeleid worden van de Rikkerdaborg die op dit perceel een duiventil had staan.

4.5 Nabije omgeving

Deze percelen hebben hun naam te danken aan nabije gelegen objecten zoals bruggen, hekken, gebouwen etc.

B44 Klapstuk

Op dit perceel stond een klapbrug. Bij de klapbrug werden allerlei goederen van boten getransporteerd, het stuk veld is vroeger dus een overslaglocatie geweest. In figuur 20 is de klapbrug ten noord, noordwesten, ter hoogte van de kerk, van Lutjegast te zien. De eerste klapbrug ten oosten, richting Westertzand, van Lutjegast zal er ongeveer ook zo uit hebben gezien.

Figuur 20. Klapbrug Lutjegast, Foto van de tweede klapbrug ter hoogte van de kerk te Lutjegast.

C61 Bij de molen

Langs dit perceel heeft vroeger een molen gestaan. In figuur 21 is de Hercules molen uit 1936 te zien. Het is niet duidelijk of de naam van dit perceel naar aanleiding van deze molen is geweest, of dat er voor de Hercules nog een andere molen heeft gestaan.

Figuur 212. De Herculesmolen

4.6 Bijzondere gebeurtenissen of verhaal

De percelen onder dit thema zijn gebaseerd op een bijzondere gebeurtenis.

A15 Mosterdpot

De naam Mosterdpot is te herleiden uit het gebruik van het perceel. Het perceel was in bezit van de Peermannen die als loonbedrijf actief waren. Deze eigenaren gooiden allerlei afvalstoffen van de boerderij in gaten die werden gegraven in dit perceel. Door de vervuilde ondergrond van het perceel is de vergelijking met een mosterdpot gemaakt.

C70 Vliegveld

Op dit perceel is in de Tweede Wereldoorlog een vliegtuig neergestort. Het is niet duidelijk wat voor vliegtuig dit is geweest en waarom deze is neergestort.

Literatuurlijst

Hoogtekaart www.ahn.nl geraadpleegd op 4 maart 2013

Bakker J, Haartsen A (1985) Natuur en landschap in het Zuidelijk Westerkwartier, Noorderbreedte. geraadpleegd op 23 maart 2013, jaargang 9 nummer 5 (85-135)

Afbeelding oude klapbrug geraadpleegd op 8 april 2013

beeldbank Groningen <http://beeldbankgroningen.nl/beeldbank/weergave/record/?id=594692bb-7035-7c30-4d20-8e5707c0ab4d>

Berendsen HJA (2008) Landschappelijk Nederland: Fysische geografie van Nederland. Koninklijke Van Gorcum, Assen

Bodemkaarten BOD50bladen2009, geraadpleegd op 4 maart 2013

Botaurus (2006) EisrandlagenNorddeutschland.

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:EisrandlagenNorddeutschland.png#file> geraadpleegd op 5 april 2013, Universiteit Münster

Botaurus (2006) EisrandlagenNorddeutschland.

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:EisrandlagenNorddeutschland.png#file> geraadpleegd op 5 april 2013, Universiteit Münster

Afbeelding Moeraspaardestaart.

Bron: Pieter C. Brouwer <http://www.pbase.com/image/115936882>

Elerie H, Spek T (redactie) (2009) Van Ezelakker tot Jeruzalem: Levende veldatlas van de Drentse Aa. http://www.belvedere.nu/download/B04-008_VeldnamenProef_12dpi_deel1.pdf Geraadpleegd op 29 maart 2013. Pagina 84 -91

Geodan (2012) Actueel Hoogtebestand Nederland. <http://ahn.geodan.nl/ahn/#> Geraadpleegd op 8 april 2013

Groninger archief (2013) Leek. Geschiedenis het zuiderwesterkwartier. Geraadpleegd op 30 maart 2013

http://www.groningerarchiefnet.nl/index.php?view=article&id=132&option=com_content

Gerry Grooten: foto Bombay, 13 maart 2013

foto Boerderij de Graslanden 13 maart 2013

Haartsen A, Brand N (2009) Ontgonnen verleden. 1e editie, bedrijfsuitgeverij, Ede

Interview met, Luit Hoeksema en Petrus de With, inwoner van Lutjegast 13 maart 2013

G.H. Ligterink (1968) Tussen Hunze en Lauwers, 4e editie, J. Niemeijer, Groningen

Interview met Jan Lohmeijer en Luit Hoeksema, leden van de Historische kring van Lutjegast 6 maart 2013

Interview met de heren: Geo Martini, G.A van Dellen, Willem Oost, J.D van Dellen, en T.J van der Molen. Zijn inwoners van het dorp Lutjegast. 13 maart 2013

TNO Bouw en Ondergrond (2012), Het midden Pleistoceen.

<http://www.natuurinformatie.nl/ndb.mcp/natuurdatabase.nl/i000407.html#Elsterien> geraadpleegd op 6 april 2013.

Van der Ploeg M (2013) Wieden en ruimen, verhaal van Groningen.

<http://www.hetverhaalvangroningen.nl/verhalen/wieden-en-ruimen>

Jan Postma voor zijn onbewoonbaar verklaarde huis. Foto: Genealogieonline.

Afbeelding: restant oude Bombay, geraadpleegd op 8 april 2013

<http://rijksmonumenten.nl/monument/393886/restant+van+de+poldermolen+de+bombay/lutjegast/>

Martin van Steenwijk: foto Schipssloot, 13 maart 2013

foto (natuurlijk) grasland, omslag foto

Afbeelding voormalige brug over het van Starckenborgh kanaal, bij Eibersburen.

Bron: www.rtvnoord.nl (foto van Ton Sekuur.)

Interview met, Johnny Solle, inwoner van Lutjegast, 15 maart 2013

Pentekening uit 1915 van de boerderij op 't Honderd. Tekening: Collectie Petrus de With
afbeelding: nieuwe brug

wikimedia.org. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Brug_Eibersburen.jpg

Bijlagen

- Bijlage I Veldnamen uit Lutjegast en omstreken.
- Bijlage II Veldnamen met verklaring Lutjegast en omstreken.
- Bijlage III Bodemkaart Lutjegast en omstreken.
- Bijlage IV Hoogtekaart van Lutjegast en omgeving.

Bijlage I Veldnamen uit Lutjegast en omstreken

De veldnamen die in het dorp Lutjegast en omstreken gedocumenteerd zijn, zijn in figuur 1, 2 & 3 weergegeven en zijn opgedeeld in drie verschillende gebieden. Deze driedeling is ontstaan doordat er drie interviews hebben plaatsgevonden met bewoners die elk kennis hebben en hadden van eigen omliggend gebied. De veldnamen uit Hoogemieden zijn opgedaan door Geo Martini, G.A van Dellen Willem Oost, J.D van Dellen en T.J van der Molen en zijn op de kaart gemarkeerd met de letter A. De veldnamen aan de oostkant van Lutjegast zijn verzameld door Luit Hoeksema en Petrus de With en zijn gemarkeerd met de letter B. Johnny Solle heeft met behulp van omwonenden de namen van de velden in de Molenpolder boven het Van Starckenborgh kanaal verzameld en deze zijn met de letter C gemarkeerd.

A.

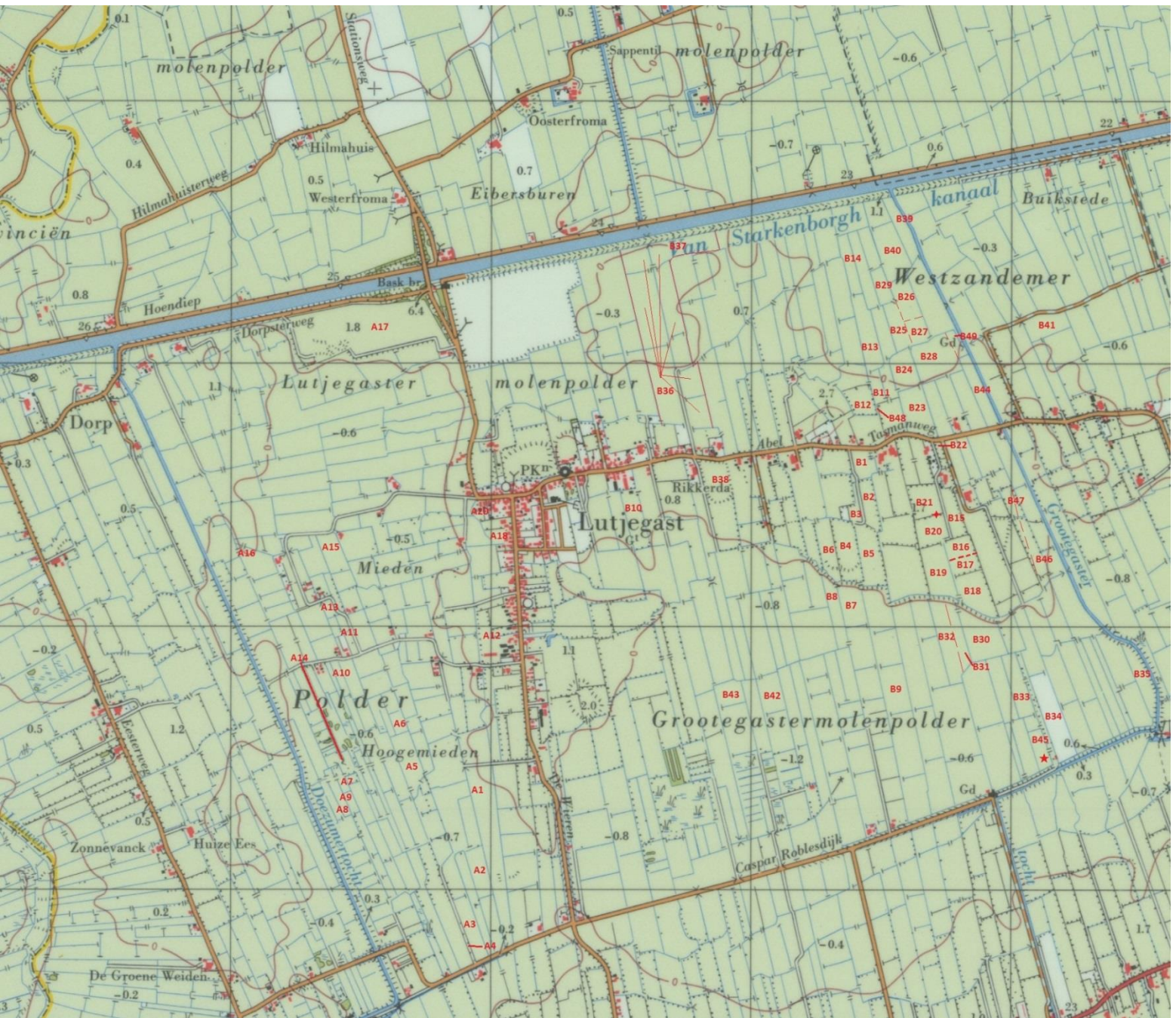

Figure 1: Overzichtskaart veldnamen Lutjegast, onder het Van Starckenborgh kanaal, zie voor de nummering ook pagina 48 en 49.

1. Twaalf mat	10. Lange streek	19. Kiestra stukje
2. De Arme vijf	11. De Schone vogel	20. De lage Venne
3. Graslanden	12. De Wildervanck	
4. Hoge Ree	13. Holtrop stukje	
5. Hoge stuk	14. Van der Naaldsree	
6. Bloedschieter	15. Mosterdpot	
7. Kroeskoppen	16. Sjoerd Piepke bomen	
8. Van Houten	17. De Bult	
9. Bosma	18. De Galgenkamp	

B.

1. Weidhiem
2. Grote biel
3. Kleine biel
4. Ooster hoge vijf
5. Wester vijf
6. Trientjeskamp
7. Van de hoge vijven
8. De streep
9. Stuk Evert
10. Fabersland
11. Leemdoppe
12. Bosstukke
13. Grote stuk
14. De streep
15. Veur de gevel
16. Dwars akkers
17. Korte enden
18. Hoge stuk
19. Kalverstuk.
20. Achter de appelboom
21. Naast bijen hok
22. Kohiem
23. Over de weg
24. Achter de dijk
25. De lange twee
26. De korte twee
27. De kleine twee
28. Polderstukke
29. Rietkamp
30. Mieden
31. Lange mat
32. Sikkema's land
33. De Withsland
34. Tresden
35. Halve maan
36. Dekkersland
37. Hoge kop
38. Duivekamp
39. T' Honderd
40. Oosterstukken
41. Grote kamp
42. Bomstuk
43. Hazeland
44. Klapstuk
45. Leegtje
46. Hoge tip
47. Lage tip
48. Singel
49. Dukerstukje
50. Vosplakke
51. Westerland
52. Ottersland
53. T' olle diep

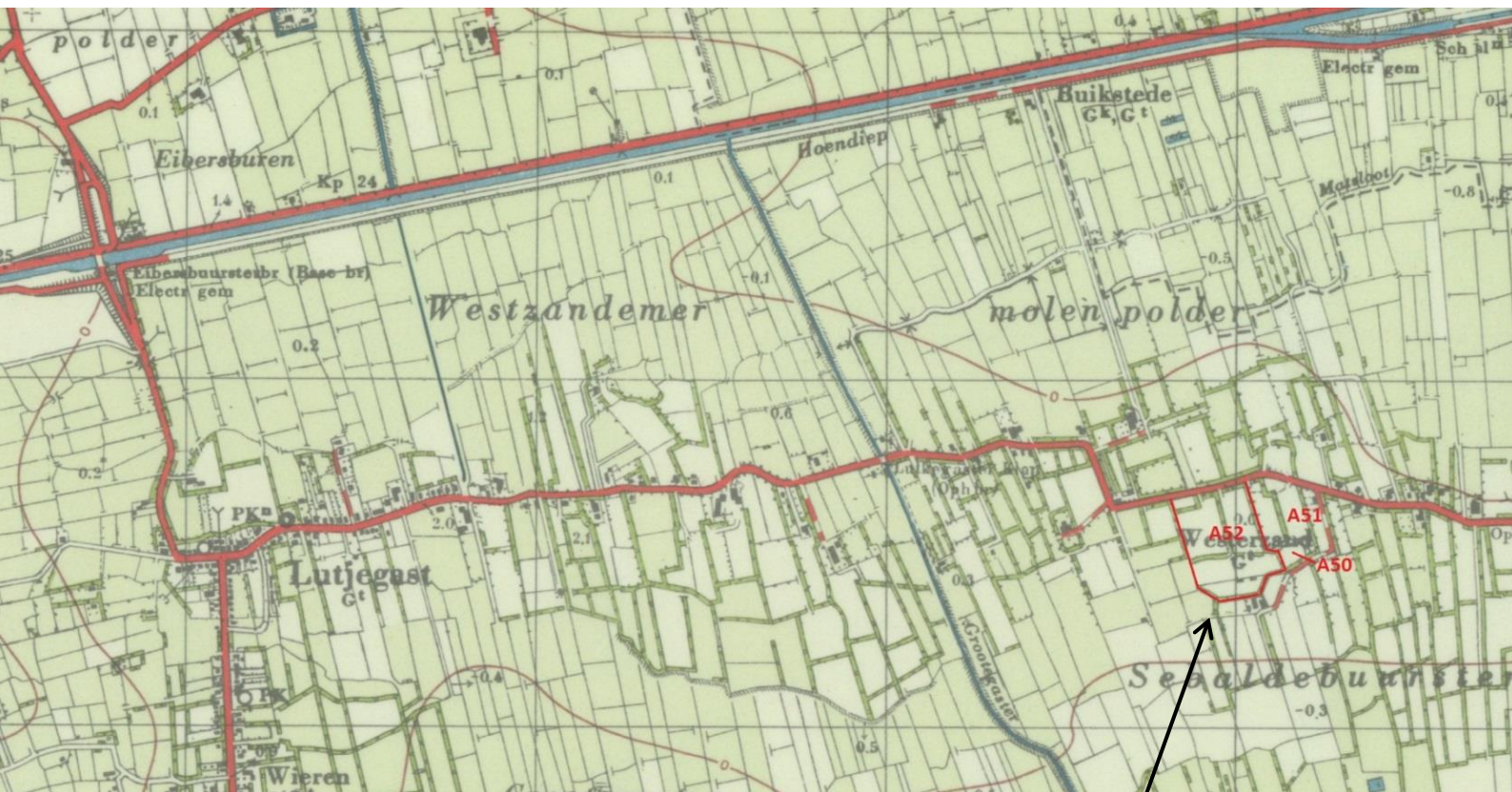

Figure 1. Overzichtskaart veldnamen buiten projectgebied. Onder het Van Starckenborgh kanaal.

Figure 2. Overzichtskaart veldnamen Lutjegast, boven het Van Starckenborgh kanaal.

C

1. Voor boederij	10. Hiddema noordwest	21. Platte vier
2. Fam. Wiersma noord	11. Hiddema zuidwest	22. Hilmahuiselhoek.
3. Fam. Wiersma midden	12. Hoge twee	23. Westerhornerhoek
4. Fam. Wiersma zuid	13. Lage vier	24. Kwade drie
5. Oosterdijksland	14. Grote drie	25. Vijfponddemaat
6. Kleine stukjes	15. Bij 't spoor	26. Land van Huisma
7. J.E. Wiersma land	16. Ossevier	27. Burum
8. Hiddema noordoost	17. Beide drieën	28. Polderke
9. Hiddema zuidoost	18. Bij de kwelder	29. Heft
	19. Vier aan weg	30. Proefveldstukje
	20. Vier aan ree	31. Kopkes

32. Handwijzer	71. Leege laand
33. Kleine stukje	72. Roggestuk
34. Wiersma	73. Hondentong
35. Zandven	74. Stuk bij 't
molenhuske
36. Land van Keulen	75. Venema's land
37. Buurmans diekje	76. Land bij Henk Dijk
38. Blauwe vier	77. Lania's land
39. Ziedstuk	78. Stuk andere kant
brug
40. Stuk over de riet	79. Stuk van Gerrit Berg
41. Achter de hut
(noord)	80. Stuk bij Zwama
42. Achter de hut (zuid)	81. Hoge aan de weg
43. Kalverstreep	82. Achter boerderij
44. 1 ^e molenven	83. Aan de trekweg
45. 2 ^e molenven	84. Naast de boerderij
46. Stuk over de bedding	85. Kampke
47. Voorhuis	86. Kampke voor huis
48. Drie bunder	87. De kwade drie
49. Achter de afbraak	88. Eerste stuk over de
weg
50. Achter de
bungalow.	89. Tweede stuk over
de weg
51. Over de weg	90. Bunderke
52. Achter
arbeidershuisje	91. Hoge stuk
53. Het laantje	92. Lage stuk
54. De vier	93. De drie bunder
55. De drie	94. De lijder
56. De dijk	95. Achterste grote
57. De fok	96. Streepke grasland
58. Lage land	97. Windmotor voor
59. Achter de
poldersloot	98. Windmotor achter
60. Zwama land	
61. Bij de molen	
62. Buma land	
63. Achter 't spoor	
64. Lutje tweeke	
65. Lange vief	
66. Helft kaant
boerderij	
67. Achter huus	
68. Oostkaant boerderij	
69. Overkaant van de
weg	
70. Vliegveld	

Bijlage II Veldnamen met verklaring Lutjegast en omstreken

Geo Martini

G.A van Dellen

Willem Oost

J.D van Dellen

T.J van der Molen

A.

1 Twaalf mat

Een mat is een ander woord voor een halve hectare. Het stuk is zes hectare groot en heet om die reden twaalf mat.

2 De Arme vijf

Deze naam valt waarschijnlijk te herleiden uit het feit dat het een stuk land van 2.5 hectare is, en daarom vijf mat. Het stuk grond ligt op een arme zandbodem.

3 Graslanden

Dit perceel was in beheer van de boerderij 'de Graslanden'. Deze boerderij staat in Grootegast.

4 Hoge Ree

Deze Ree ligt hoger dan de omliggende percelen. Waarschijnlijk is dit opgehoogd door menselijk toedoen.

5 Hoge stuk

Dit stuk ligt hoger dan de omliggende percelen.

6 Bloedschieter

Deze naam is te danken aan de aanwezigheid van de plant moeras paardenstaart, ook wel "ruige bol". Bij het maaien van dit perceel werd de moeras paardenstaart in het gras vermengen. Wanneer vee deze moeraspaardenstaart at, kwam het aan de schijterij waarbij ook bloed mee kwam. Uiteindelijk kon het vee hier aan dood gaan.

7 Kroeskoppen

Dit perceel dankt zijn naam aan de opmerkelijke kluizenaar Jan Postma, die Kroeskop werd genoemd vanwege zijn krullende haar. (foto [http://www.genealogieonline.nl/stamboom-helmantel/110970.php#!afbeelding\[go\]/0/](http://www.genealogieonline.nl/stamboom-helmantel/110970.php#!afbeelding[go]/0/))

8 Van Houten

Winkelier Van Houten had een winkel in Lutjegast. Meneer van Houten was ook eigenaar van een stukje land. De winkelmedewerker van Van Houten was meneer de Groot. Als meneer de Groot ging werken in de winkel liet hij het paard voor die tijd in het weiland van winkelier Van Houten grazen.

9 Bosma

Deze naam valt te verklaren uit de naam van de eigenaar. Meneer Bosma was een grootgrond bezitter in Grootegast.

10 Lange streek

De lange streek dankt zijn naam aan de lengte van het perceel. Het is het smalste perceel van de Hoogmeeden en is slechts 13 meter breed en maar liefst 765 meter lang.

11 De Schone vogel

Vroeger is dit één stuk land geweest. Het land is vroeger opgekocht door vier mensen en is in vier stukken verdeeld. De naam Schone vogel is af te leiden uit het huis dat hier is gevestigd, die dezelfde naam draagt. Waarom het huis Schone vogel heet is uit alle gesprekken niet naar voren gekomen

12 De Wildervanck

Dit land was vroeger een dopheide dat er verwilderd bij lag. Vroeger was het land moeilijk te bewerken door de verwilderde staat.

13 Holtrop stukje

De heer Holtrop heeft het vroeger gekocht.

14 Van der Naaldsree

Familie van der Naalds heeft vroeger op dit stuk land gewoont.

15 Mosterdpot

De naam Mosterdpot is te herleiden uit het gebruik van het perceel. Het perceel was in bezit van de Peermannen die als loonbedrijf actief waren. Deze eigenaren gooiden allerlei afvalstoffen van de boerderij in gaten die werden gegraven in dit perceel. Door de vervuilde ondergrond van het perceel is de vergelijking met een mosterdpot gemaakt.

16 Sjoerd Piepke bomen

Dit perceel dankt zijn naam aan de Sjoerd Piepke, wiens woning op het perceel stond. Piepke is niet de officiële achternaam, maar de achternaam die in de volksmond werd gebruikt. Sjoerd rookte namelijk altijd een pijp/sigaar.

17 De Bult

In de jaren dertig is op deze plaats zand verzameld dat afkomstig was uit het kanaal. Dit werd gedaan om het kanaal uit te baggeren. Deze werkzaamheden dienden ter werkverschaffing.

18 De Galgenkamp

Voor deze perceelsnaam is geen verklaring gevonden.

19 Kiestra stukje

Kiestra was huisarts in Grootegast en was eigenaar van dit stukje land.

20 De lage Venne

Dit perceel ligt tegen de bebouwde kom aan. En de boerderij die bij dit perceel hoorde lag op de hoge Venne.

Luit Hoeksema Petrus de With

B.

1. **Weidhiem**

Deze weide ligt vlakbij het erf van de boerderij. Hiem is een ander woord voor erf.

2. **Grote biel**

De vorm van het perceel is hier naam bepalend, de vorm van het perceel lijkt op een grote bijl.

3. **Kleine biel**

De vorm van het perceel is hier naam bepalend, de vorm van het perceel lijkt op een kleine bijl.

4. **Ooster hoge vijf**

Het perceel ligt op een zand kop en ligt hierdoor hoge, de 'vijf' valt mogelijk te verklaren uit het feit dat het perceel vijf mat groot is, dus ongeveer 2,5 hectare groot. Waarschijnlijk heeft is de naam Ooster te danken aan de ligging van het perceel ten opzichte van de boerderij.

5. **Wester vijf**

ligt op het hoogste punt in de omgeving op ongeveer 2.10 meter boven N.A.P. Ook dit stuk is ongeveer 2.5 hectare/5 mat. Waarschijnlijk heeft is de naam Wester te danken aan de ligging van het perceel ten opzichte van de boerderij.

6. **Trientjeskamp**

Waarschijnlijk heeft de dochter van de eigenaar van dit stuk land Trientje geheten.

7. **Van de hoge vijven**

Dit perceel ligt vanuit het oogpunt van de boerderij van de eigenaar achter de hiervoor genoemde Ooster en Wester hoge vijf.

8. **De streep**

De naam komt voort uit de vorm van het perceel, het is net een streep. Zeer lang en heel smal. In het zuiden ligt nog een andere perceel dat de streep heet.

9. **Stuk Evert**

Dit stuk lande was eigendom van Evert, de kroegbaas van een kroeg in Grootegast.

10. **Fabersland**

Op dit perceel is in de tweede wereld oorlog, de fruitkwekerij van Faber gevestigd.

11. **Leemdoppe**

Dit land heeft zijn naam te danken aan de hooggelegen leemgrond in dit perceel.

12. **Bosstukke**

Op dit perceel hebben vroeger bomen gestaan.

13. **Grote stuk**

Qua oppervlakte was dit stuk een heel groot stuk ten opzichte van andere percelen.

14. **De streep**

De naam komt voort uit de vorm van het perceel, het is net een streep. Zeer lang en heel smal. In het noorden ligt nog een ander perceel dat de streep heet.

15. Veur de gevel

Het perceel dankt zijn naam aan zijn ligging. Het perceel bevindt zich voor de boerderij, voor de gevel van de boerderij.

16. Dwars akkers

Lager gedeelte tussen hoger gelegen percelen die op zandkoppen liggen, er zat geen zand onder, het is vrij lemig. De naam dwarsakkers komt voort uit de manier waarop het land wordt bewerkt. Namelijk in oost-westelijke richting.

17. Korte enden

Deze akkers werden in de breedte bewerkt en zijn om die reden korter.

18. Hoge stuk

Dit perceel ligt hoog en heeft veel zand in de ondergrond.

19. Kalverstuk

Op dit perceel liepen altijd kalveren, ook wel op fok jongvee genoemd.

20. Achter de appelboom

Dit perceel lag achter de wilde appelboom die destijds langs het perceel heeft gestaan. Een andere naam voor dit perceel is: achter de blauwe wrengh, dit komt doordat voor dit perceel een blauwe wrengh hek stond.

21. Naast bijen 't hok

Vroeger heeft er naast dit perceel een bijen hok gestaan.

22. Kohiem

Dit perceel lag voor het huis van de eigenaar. Dit stuk leende zich er goed voor om het vee voor een korte tijd op te laten grazen. Mogelijk is de naam Ko te herleiden van het Friese woord voor koe.

23. Over de weg

Dit perceel is ten opzichte van de boerderij aan de andere kant van de weg gelegen.

24. Achter de dijk

Het perceel lag vanuit de boerderij gezien achter de dijk.

25. De lange twee

Dit perceel is redelijk langgerekt stuk en is ongeveer 1 hectare groot. De naam staat voor 2 mat en refereert aan de 1 hectare.

26. De korte twee

Dit perceel is net iets minder lang als het de veldnaam hiervoor genoemd. Dit stuk is ook 2 mat en dus 1 hectare.

27. De kleine twee

Dit perceel is iets kleiner dan 1 hectare, maar gezamenlijk bestrijken de percelen (de lange twee, de korte twee, de kleine twee) 3 hectare. Dit is mogelijk de reden waarom alle percelen 'twee' heten.

28. Polderstukke

Dit perceel is het eerste stuk wat ingepolderd is in de Weitzanderpolder.

29. Rietkamp

Op dit perceel groeide vroeger veel riet.

30. Mieden

Dit is een laag gelegen stuk land. De Mieden is een ander woord voor laagland.

31. Lange mat

De naam van het perceel is te herleiden uit de vorm, het perceel is zeer lang en smal. Ongeveer 0.6 hectare.

32. Sikkema's land

Het land is vroeger van de familie Sikkema gekocht. De naam refereert dus naar de vorige eigenaar.

33. De Withsland

Dit perceel is gekocht van de familie de With. De naam refereert aan de vorige eigenaar.

34. Tresden

De naam van dit perceel komt voort uit een andere benaming van een laagveen gebied.

35. Halve maan

Dit perceel heeft de naam van de vorm van het land, dat lijkt op een halve maand.

36. Dekkersland

Dit perceel is gekocht van de familie Dekker. Deze naam refereert aan de naam van de vorige eigenaar.

37. Hoge kop

Dit perceel heeft de naam de Hoge kop omdat het opgevuld is met grond uit het kanaal.

38. Duivekamp

Dit is nu de huidige ijsbaan. Het perceel ligt lager omdat de grond particulier verkocht is. De naam Duivekamp komt waarschijnlijk voort uit het feit dat er altijd veel duiven op de weide zaten.

39. T' honderd

Het perceel heeft haar naam ontleend aan een oppervlakte maat, het was vroeger ca. 0,7 ha. Echter doordat het kanaal in de dertiger jaren van de 20^e eeuw breder is gemaakt is het perceel nu minder dan 0,7 hectare.

40. Oosterstukken

De percelen liggen ten oosten (noorden) van de boerderij, van Venema.

41. Grote kamp

Voor de eigenaar was dit een groot stuk dat ongeveer 1.4 hectare groot is. Kamp is een andere woord voor veld.

42. Bomstuk

Op dit perceel is in de tweede wereld oorlog een bom gevallen.

43. Hazeland

Dit perceel heeft een grote concentratie hazen gekend.

44. Klapstuk

Dit perceel lag aan de klapbrug. Bij de klapbrug werden allerlei goederen van boten getransporteerd, het stuk veld is vroeger dus een overslag lokatie geweest.

45. Leegtje

Leeg is een ander woord voor laagte. Het is een laag gelegen perceel. Reden hiervoor is dat er op dit perceel een petgat zat.

46. Hoge tip

Hoog gelegen perceel, het perceel is pas afgegraven in 1963 en was dus voor die tijd een hoog gelegen gedeelte.

47. Lage tip

laag gelegen perceel, het perceel is wel afgegraven. In de 30^e jaren.

48. Singel

Dit kleine strookje vormt een smalle doorgang naar voren toe, naar de Abel Tasmanweg.

49. Dukerstukje

Op dit perceel lag vroeger een duiker onder de Grootegastertocht door.

50. Vosplakke

Dit perceel heet het Vosplakke omdat er op deze plek altijd veel vossen waren.

51. Westerland

Dit perceel bevindt zich ten westen van de boerderij van de eigenaar.

52. Ottersland

Op dit stuk zaten vroeger veel otters

53. T' olle diep

Gegraven in opdracht van Caspar de Robles tussen 1775 en 1790. 't Olle diep is een Gronings voor 'het oude diep'. Deze naam is waarschijnlijk ontstaan omdat het lang geleden is toen het diep gegraven is.

Johnny Solle

C.

1. Voor boerderij

Dit perceel ligt voor de boerderij van Meijer, de eigenaar van het land.

2. Fam. Wiersma noord

Dit perceel was van de familie Wiersma, en ligt ten noorden van de boerderij van de eigenaar.

3. Fam. Wiersma midden

Dit perceel was van de familie Wiersma, en ter hoogte van de boerderij van de eigenaar en is het middelste perceel.

4. Fam. Wiersma zuid

Dit perceel was van de familie Wiersma, en ligt ten zuiden van de boerderij van de eigenaar.

5. Oosterdijksland

Het perceel ligt aan de oostkant van de oude dijk, dit is de naam van de weg.

6. Kleine stukjes

Dit perceel is vermoedelijk opgedeeld geweest in kleine stukjes

7. J.E. Wiersma land

De vorige eigenaar van het land was J.E. Wiersma

8. Hiddema noordoost

De (vroegere) eigenaar van het perceel heette Hiddema. Deze percelen liggen ten opzichte van elkaar in een vierkant. Deze percelen zijn ingedeeld in noordoost, zuidoost, noordwest en zuidwest.

9. Hiddema zuidoost

De (vroegere) eigenaar van het perceel heette Hiddema. Deze percelen liggen ten opzichte van elkaar in een vierkant. Deze percelen zijn ingedeeld in (8) noordoost, (9) zuidoost, (10) noordwest en (11) zuidwest.

10. Hiddema noordwest

De (vroegere) eigenaar van het perceel heette Hiddema. Deze percelen liggen ten opzichte van elkaar in een vierkant. Deze percelen zijn ingedeeld in noordoost, zuidoost, noordwest en zuidwest.

11. Hiddema zuidwest

De (vroegere) eigenaar van het perceel heette Hiddema. Deze percelen liggen ten opzichte van elkaar in een vierkant. Deze percelen zijn ingedeeld in noordoost, zuidoost, noordwest en zuidwest.

12. Hoge twee

Dit stuk land ligt hoger dan de omliggende landen. Waarschijnlijk is het perceel 1 hectare groot.

13. Lage vier

Ligt waarschijnlijk lager dan omliggende landen en bestrijkt waarschijnlijk 2 hectare.

14. Grote drie

Dit perceel bestrijkt ongeveer 3 hectare en is ten opzichte van andere landen een groot stuk.

15. Bij 't spoor

Dit perceel ligt met de noordkant aan het spoor van Groningen naar Friesland.

16. Ossevier

Geen verklaring

17. Beide drieen

Geen verklaring

18. Bij de kwelder

Waarschijnlijk is dit perceel vroeger/nu erg nat geweest, door aanwezigheid van kwelwater.

19. Vier aan weg

Het perceel bestrijkt vier mat/ twee hectare, en ligt aan de weg.

20. Vier aan ree

Het perceel bestrijkt vier mat/ twee hectare, en ligt aan de ree die naar het land loopt.

21. Platte vier

Waarschijnlijk is ligt dit perceel lager dan de naastliggende percelen. Het perceel is waarschijnlijk ook vier mat/ 2 hectare.

22. Hilmahuisterhoek

Dit perceel ligt aan de Hilmahuisterweg, op de hoek van de Stationsweg.

23. Westerhornerhoek

Dit perceel begint op de hoek van de Westerhornerweg.

24. Kwade drie

Kwade grond staat voor zware grond, en was daarom niet gemakkelijk te bewerken. Het perceel bestrijkt waarschijnlijk ongeveer 3 mat/1.5 hectare.

25. Vijfponddemaat

Vijf pond de maat is de oppervlakte van het perceel. Een pondsmaat of pond de maat staat gelijk aan een derde (1/3) van een hectare (1000m²). Het perceel zou dus ongeveer 1.33... hectare groot moeten zijn.

26. Land van Huisma

De kroegbaas van Eibersburen is de eigenaar geweest van dit perceel.

27. Burum

De eigenaar van het perceel was Hazenberg. Vanuit zijn oogpunt lag dit perceel het dichtst bij het dorp Burum.

28. Polderke

Geen verklaring.

29. 't Heft

Dit perceel is mogelijk zo vernoemd door de vorm van het land. Het zou de vorm hebben van een handvat.

30. Proefveldstukje

Geen verklaring, mogelijk werden op dit stuk land gewassen geprobeerd.

31. Kopkes

Dit perceel ligt in de hoek van twee wegen. Ook dit stuk ligt op de kop van de verhoogde dijk, en ligt dus hoger dan de rest.

32. Handwijzer

Dit perceel heeft zijn naam te danken aan het feit dat er langs de weg die langs het veld liep een wegwijsbordje stond.

33. Kleine stukje

De oppervlakte van het perceel was is klein.

34. Wiersma

Het perceel is naar de (vroegere) eigenaar vernoemd.

35. Zandven

Onder dit perceel ligt waarschijnlijk zand.

36. Land van Keulen

Het perceel is naar de (vroegere) eigenaar vernoemd.

37. Buurmans diekje

Dit perceel ligt tegen de dijk aan en heeft waarschijnlijk tegen perceel van een andere boer gelegen.

38. Blauwe vier

Deze naam is vermoedelijk te danken aan de blauwe klei waaruit dit perceel bestaat. De vier refereert waarschijnlijk weer naar de maat van het land.

39. Ziedstuk

Dit perceel ligt aan de zijkant waar van het gebied waar de boer zijn percelen had.

40. Stuk over de riet

Geen verklaring.

41. Achter de hut (noord)

Voor dit perceel heeft vroeger waarschijnlijk een hut gestaan.

42. Achter de hut (zuid)

Voor dit perceel heeft vroeger waarschijnlijk een hut gestaan.

43. Kalverstreep

Een smal strookje land waar de kalveren vroeger veel op graasden.

44. 1^e molenven

Voor dit perceel heeft vroeger een molen gestaan.

45. 2^e molenven

Voor dit perceel heeft vroeger een molen gestaan.

46. Stuk over de betting

Vermoedelijk kon dit perceel alleen betreden worden door over een betting te lopen. Een betting is een ander woord voor brug, of kan bestaan uit sterke houten balken.

47. Voorhuis

Dit perceel ligt voor het huis (Fam. Westerhof).

48. Drie bunder

Deze naam refereert aan de oppervlakte van het perceel.

49. Achter de afbraak

Het huis dat voor dit perceel stond in vroeger afgebroken.

50. Achter de bungalow

Voor dit perceel stond/staat een bungalow.

51. Over de weg

Dit perceel lag ten opzichte van de huidige eigenaar aan de andere kant van de weg.

52. Achter arbeidershuisje

Voor dit perceel stond een arbeidershuisje van fam. Westerhof.

53. Het laantje

Er ligt een laantje naar het land toe.

54. De vier

Geen verklaring. Refereert waarschijnlijk naar de maat van het perceel.

55. De drie

Geen verklaring. Refereert waarschijnlijk naar de maat van het perceel.

56. De dijk

Dit perceel ligt langs de Oude Riet, en zal dus deel als dijk hebben gefungeerd.

57. De fok

De naam van dit perceel refereert aan de vorm van het land.

58. Lage land

Dit land ligt waarschijnlijk lager dan omliggende landen.

59. Achter de poldersloot

Dit perceel ligt waarschijnlijk achter de Poldersloot.

60. Zwama land

De boerderij die op dit perceel ligt werd bewoond door de familie Zwama.

61. Bij de molen

Langs dit perceel heeft vroeger een molen gestaan.

62. Buma land

Dit land is van de familie Buma geweest.

63. Achter 't spoor

Het perceel is gelegen achter het spoor.

64. Lutje tweeke

De naam van het perceel refereert waarschijnlijk naar de maat van het land. De oppervlakte is waarschijnlijk iets minder geweest als 2 hectare of 2 mat.

65. Lange vief

Een lang stuk land dat waarschijnlijk vijf hectare of 5 mat groot is.

66. Helft kaant boerderij

De boerderij heeft waarschijnlijk met een zijmuur op het perceel gestaan.

67. Achter huus

Vanaf de weg gezien ligt het land achter de boerderij.

68. Oostkaant boerderij

Ten oosten van de boerderij gelegen stuk.

69. Overkaant van de weg

Aan de overkant van de weg is.

70. Vliegveld

Op dit perceel is in de tweede wereldoorlog een vliegtuig neergestort.

71. Leege laand

Waarschijnlijk is dit een laaggelegen stuk land.

72. Roggestuk

Op dit perceel werd vroeger vaak rogge op verbouwd. Het was ook een erg droog stuk.

73. Hondentong

Deze naam refereert aan de vorm van het perceel.

74. Stuk bij 't molenhuske

Op dit perceel heeft een molenhuisje gestaan.

75. Venema's land

De familie Venema was de vorige eigenaar van het perceel.

76. Land bij Henk Dijk

Dit perceel lag in de buurt van Henk Dijk.

77. Lania's land

De vorige eigenaar van dit lang was de familie Lania.

78. Stuk andere kant brug

Dit perceel lag aan de andere kant van het kanaal dat alleen via de brug bereikt kon worden.

79. Stuk van Gerrit Berg

De vorige eigenaar van dit perceel was Gerrit Berg.

80. Stuk bij Zwama

Dit perceel lag naast de boerderij van familie Zwama.

81. Hoge aan de weg

Dit perceel ligt hoog en aan de weg. Vroeger heeft hier een boerderij gestaan waardoor het stuk hoger is komen te liggen.

82. Achter boerderij

Dit perceel ligt achter de boerderij van de eigenaar (J. Solle).

83. Aan de trekweg

Vermoedelijk loopt hier een eigen weg naar achteren tot aan het veld.

84. Naast de boerderij

Perceel naast de boerderij.

85. Kampke

Kampke is een ander woord voor klein stukje land.

86. Kampke voor huis

Een klein stukje land voor het huis van de eigenaar ligt (Med. Johnny Solle).

87. De kwade drie

De naam refereert aan de zware grond die moeilijk te bewerken is.

88. Eerste stuk over de weg

Vanaf de boerderij van de eigenaar, aan de andere kant van de weg.

89. Tweede stuk over de weg

Vanaf de boerderij van de eigenaar, aan de andere kant van de weg.

90. Bunderke

De naam refereert aan de maat van het land, namelijk 1 hectare.

91. Hoge stuk

Een hoger gelegen stuk.

92. Lage stuk

Een lager gelegen stuk.

93. De drie bunder

De naam refereert aan de maat van het land, namelijk 3 hectare.

94. De lijder

De naam van het perceel refereert aan de slechte structuur van het land

95. Achterste grote

Vanaf de boerderij gezien achter in het landschap. Een groot stuk.

96. Streepke grasland

Een smal stukje land waar vaak gras in is gezaaid.

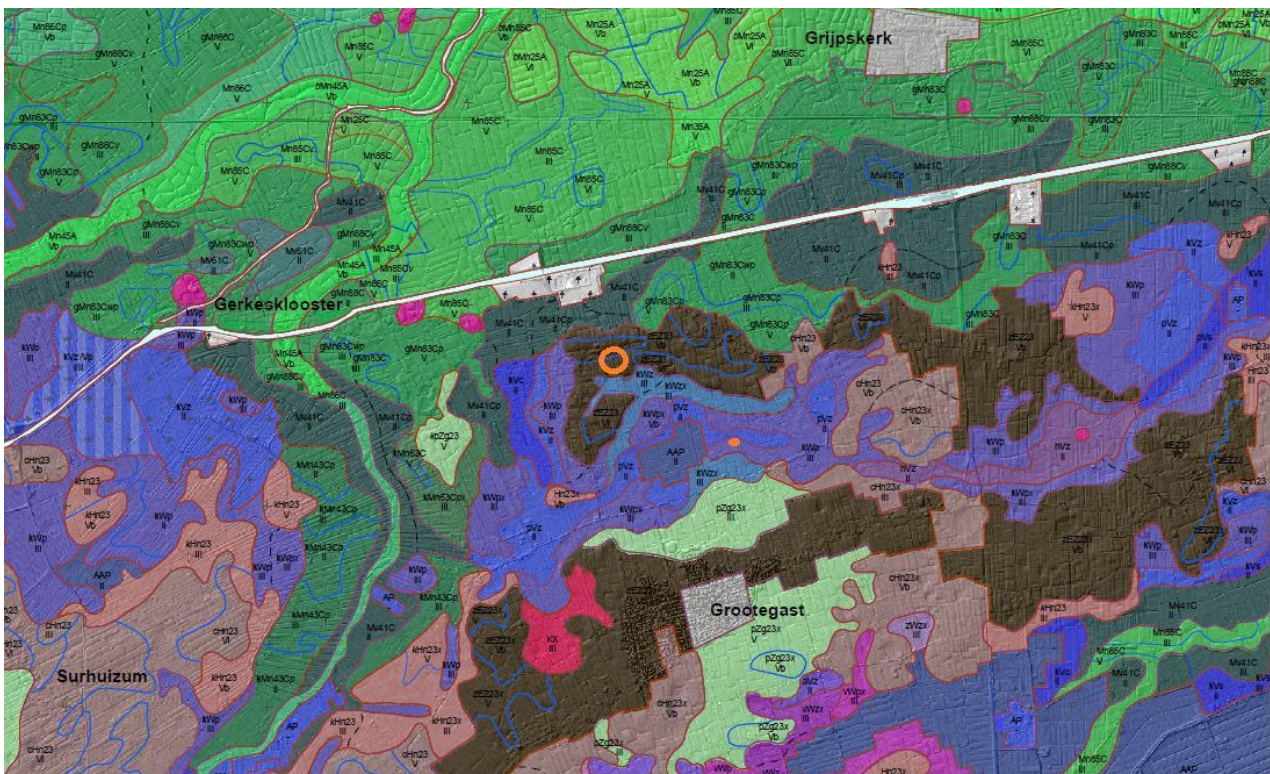
97. Windmotor voor

Deze naam refereert aan de windmolen die vroeger bij dit perceel heeft gestaan.

98. Windmotor achter

Deze naam refereert aan de windmolen die vroeger bij dit perceel heeft gestaan.

Bijlage III Bodemkaart Lutjegast en omstreken

Veengronden

- hVc Koopveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of (mesotroof) broekveen
- hVz Koopveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm
- aVp Madeveengronden op zand zonder humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm
- aVp Madeveengronden op zand met humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm
- pVs Weldeveengronden op veenmosveen
- pVc Weldeveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of (mesotroof) broekveen
- pVz Weldeveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm
- KV's Waardveengronden op veenmosveen
- KVc Waardveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of (mesotroof) broekveen
- KVz Waardveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm
- Vz Vlieveengronden op zand zonder humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm
- Vp Vlieveengronden op zand met humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm

Moerige gronden

- kWp Moerige podzolgronden met een zavel- of een kleidek en een moerige tussenlaag
- Wp Moerige podzolgronden met een moerige bovengrond
- zWp Moerige podzolgronden met een humushoudend zanddek en een moerige tussenlaag
- kWz Moerige eerdgronden met een zavel- of kleidek en een moerige tussenlaag op zand
- zWz Moerige eerdgronden met een zanddek en een moerige tussenlaag op zand
- Wz Moerige eerdgronden met een moerige bovengrond op zand

Moderpodzolgronden

Humuspodzolgronden

- Hn21 Veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- Hn23 Veldpodzolgronden; lemig fijn zand
- oHn21 Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- oHn23 Laarpodzolgronden; lemig fijn zand

Leembrikgronden

Oude kleibrikgronden

Zand Brikgronden

Enkeergonden

- zEZ23 Hoge zwarte enkeleerdgronden; lemig fijn zand

Tuineerdgronden

Kalkloze zandgronden

- pZg21 Beekeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- pZg23 Beekeerdgronden; lemig fijn zand
- pZn23 Gooreerdgronden; lemig fijn zand
- Zn21 Vlakvaaggronden; leemarm en zwak lemig fijn zand

Kalkhoudende zandgronden

- Zn40A Kalkhoudende vlakvaaggronden; zeer fijn zand
- Sn13A Kalkhoudende vlakvaaggronden; zwak en sterk lemig, kleilig, uiterst fijn zand

Niet gerijpte zeekleigronden

Niet gerijpte rivierkleigronden

Zeekleigronden

- Mv61C Kalkarme drechvaaggronden; zavel en lichte kiel, profielverloop 1
- Mv41C Kalkarme drechvaaggronden; zware kiel, profielverloop 1
- Mo10A Kalkrijke nesvaaggronden; lichte zavel
- Mo80A Kalkrijke nesvaaggronden; kiel
- Mo80C Kalkarme nesvaaggronden; kiel
- Mn15A Kalkrijke poldervaaggronden; lichte zavel, profielverloop 5
- Mn25A Kalkrijke poldervaaggronden; zware zavel, profielverloop 5
- Mn35A Kalkrijke poldervaaggronden; lichte kiel, profielverloop 5
- Mn45A Kalkrijke poldervaaggronden; zware kiel, profielverloop 5
- Mn52C Kalkarme poldervaaggronden; zavel, profielverloop 2
- Mn82C Kalkarme poldervaaggronden; kiel, profielverloop 2
- Mn56C Kalkarme poldervaaggronden; zavel, profielverloop 3, of 3 en 4, of
- Mn86C Kalkarme poldervaaggronden; kiel, profielverloop 3, of 3 en 4, of 4
- Mn15C Kalkarme poldervaaggronden; lichte zavel, profielverloop 5
- Mn25C Kalkarme poldervaaggronden; zware zavel, profielverloop 5
- Mn85C Kalkarme poldervaaggronden; kiel, profielverloop 5
- gMn53C Knippige poldervaaggronden; zavel, profielverloop 3
- gMn58C Knippige poldervaaggronden; zavel, profielverloop 4, of 4 en 3
- gMn83C Knippige poldervaaggronden; kiel, profielverloop 3
- gMn88C Knippige poldervaaggronden; kiel, profielverloop 4, of 4 en 3
- gMn25C Knippige poldervaaggronden; zware zavel, profielverloop 5
- gMn85C Knippige poldervaaggronden; kiel, profielverloop 5
- kMn63C Knippoldervaaggronden; zavel en lichte kiel, profielverloop 3
- kMn43C Knippoldervaaggronden; zware kiel, profielverloop 3
- kMn48C Knippoldervaaggronden; zware kiel, profielverloop 4, of 4 en 3

Rivierkleigronden

Oude rivierkleigronden

Leemgronden

Zeer oude mariene afzettingen

Zeer oude fluviatiele afzettingen

Kalksteenverweringsgronden

Keileem en Potklei

- KX Zeer ondiepe keileem, potklei, enz

Overige kleigronden

Associaties van vele enkelvoudige eenheden

- AAP Aangemaakte petgaten

Algemene onderscheidingen

- AP Petgaten

Bijlage IV Hoogtekaart van Lutjegast en omgeving

